

A NAGY HAMISÍTÓ*

(Regényrészlet)

PAVAO PAVLIČIĆ

Úgy délután négy körül jöttek érte. Mihovil a nagymama szobája ablakából pillantotta meg őket: több nagy gépkocsi fordult be a Medvedgradska mindkét végén, polgári ruhás és egyenruhás férfiak ugráltak ki belőlük, s ki-ki azonnal elfoglalta a helyét: volt, aki az utcán maradt, néhányan besiettek a kapualjba, közülük egyesek nyilván továbbmentek az udvarba, mások pedig nekivágtak a lépcsőnek. Odalent meglátta azt a csupakopasz rendőrt is, aki már egyszer letartóztatta: egy pillanatra találkozott a tekintetük, aztán Mihovil elhúzódott az ablaktól. Az utcán árnyék nyújtózott, valaki felloccsolt, a nyár szaga áradt mindkét hegyoldalról. A gyerekek játszadoztak, szép volt.

Mihovil végigment az üres lakáson, majd benyitott a szobájába. Nagymamát már egy fél órával előbb elirányította az ő gobelinkruzsokjára, ne legyen itt, amikor érte jönnek. Csókkal búcsúztak egymástól, mert mindketten tudták, hogy ez az elválás órája, még ha a válás ideiglenes is.

A szobában elővette a bőröndjét, és még egyszer kinyitotta. Egy nevelésesen kicsi öltöny volt benne, nevelésesen bő szárú nadrággal és a mellénykével, amelyen már ott fityegett az óralánc. Elmosolyodott, majd becsukta a bőröndöt. Gyors léptekkel az előszoba felé vette útját, közben az apró virágmintás, műanyag abrosszal leterített konyhaasztalról felkapta a kávéfőző edényt, és fölhajtotta a maradékot. Úgyszólván már csak az alja volt, keserű maradt a szája tőle.

Odament az ajtóhoz, és hallgatózott. Óvatosan kilépett a lépcsőházba. Hallotta, amint meglehetősen gyorsan jönnek fölfelé. Egy hang parancsokat osztogatott. A szeme sarkából észrevette, hogy a fölötte levő lépcsőfordulón is van valaki.

* Részlet a szerző *Večernji akt* c. NIN-díjas regényéből.

Ekkor belenyúlt a farmennadrágja zsebébe, s elővette a liftkulcsot. A felvonó ott állt az ő emeletükön. Mihovil belépett, letette a bőrdönt, magára csukta előbb a rácsot, aztán az ajtót is. Belepillantott a tükörbe, majd az ujját Fsz-t. — olv. földszint — jelzésű gombra támasztotta. A fülkében levő táblácska arról tájékoztatta az érdekelteket, hogy a felvonó a STJEPKO SEITZ cég műhelyében készült, Palmotić utca 31., tel. 43-22. Hallotta a felfelé igyekvők figyelmeztető hangját:

— A lift! A lift! — harsogtak.

A lépcsőnkön le-fel futkározó lábak dobogtak.

A felvonó üvegtetején keresztül látta, hogy egy ember hajol át a korláton. Ő is látta Mihovilt, amint ünnepélyes mozdulattal megnyomja a liftgombot.

Mihovil tehát megnyomta a Fsz-t. jelzésű gombot, s a felvonó, amely már hónapok óta mozdulatlanul állt és amelyről minden mester és minden létező bizottság megállapította, hogy lehetetlen megjavítani, lassan megindult.

A lépcsőházban ki-ki igyekezett elfoglalni a kijelölt helyét. Egyesek folytatták a lépcsőmászást, hogy elérjék a lakást, mások lefelé indultak, hogy bevárják a liftet, ismét mások pedig a helyükön maradtak azzal a céllal, hogy szemmel tartásuk a felvonót.

Nagymama lakásának ajtaja félig nyitva maradt, de az enyhe légmozgást most becsapta. Csattant a zár, mindenki, aki hallotta, összehajszolt a hangra.

— Biztos, hogy ő az? — kiabálta a főnök a fönt tartózkodóknak.

— Nem lehet más. Az emelet egyezik, ezenkívül nyitva hagyta a lakás ajtaját.

Várták a fejleményeket. A felvonó, mint valami földöntúli fényben úszó és acélsodronyokon függő kis kápolna, méltóságtelesen siklott. A sodronykötél viszont úgy rázkódott és nyikorgott, mintha tiltakozna, hogy ismét mozdulnia kellett, úgy vonaglott, mintha valami láthatatlan erő rázná a padlásról vagy a pincéből, ahová az a különös súlyzó siklik le, amikor a lift emelkedik.

Az első és a második emelet között a felvonó megállt. A kötélfurcsa módon megfeszült, mintha mindkét oldalról, a pince és a padlás felől is húznák, mintha láthatatlan orsókra tekeredne mindkét oldalon. Egy pillanatra úgy tetszett, mindjárt elpattan. Ennél pedig nincs veszélyesebb. Mert ha az acélsodrony elszakad, elsöpör mindent maga előtt: elnyisszent vastag fatörzset, falat, fémet, az

embert is kettészeli, mint a semmit. A lift megrázkódott, megrándult, majd megindult vissza, azaz fölfelé.

De nem jutott messzire. Két-három métert haladt, majd zörögve megállt. Olybá tűnt, a felvonó maga sem tudja, merre menjen, vagy még inkább: mintha a földszint és a legfelső emelet, a pince és a padlás marakodna érte, s ide-oda rángatják. Ereszkedni kezdett, majd újból elakadt. Ment egy métert fölfelé, aztán megint lefelé vette az útját. Végre aztán egyenletesen megindult lefelé, lassabban ugyan, mint eddig, de ezúttal akadozás és toporzékolás nélkül.

A helyzet nyilvánvalóvá vált. Senki sem tudta teljes bizonyossággal, hogy Mihovil beszállt a liftbe, azon az emberen kívül, aki a fölörte levő lépcsőfordulón állt, de hát egy tanú — nem tanú. Ez volt a későbbi tévedés egyik oka. A másik pedig az, hogy a rendőrség mindenáron tapintatosan akarta intézni a dolgot, hogy ne csapjon túl nagy zajt, ne vonja be feleslegesen a szomszédságot és a kíváncsiskodókat. Ezért is történt, ami történt.

A lift megállt a földszinten.

— Most aztán észnél legyetek ott lent! — kiáltott le a lépcsőház közepe táján leledző főnök.

Hallatszott, ahogyan nyílik a belső ajtó, aztán egy kéz kinyitotta a rácsot is. Végezetül mindkettő kitarult.

Egy ötven év körüli, tömzsi, meglehetősen elhízott ember szállt ki a liftből. Kék nyári öltöny volt rajta, mellény, a mellényzsebből óralánc, láthatóan egyszerű acél óralánc fityegett. A szemüvege is acélkeretes volt. Rövidlátóan hunyorgott kék szemével, amely könnyezett, és a fehérje vérekes volt, a konjunktivitisz biztos jeleként. A lábán bőrtalpú, gumisarkú cipőt viselt, mint a pincérek, a szája sarkában pedig feltehetően kávéüledéktől eredő, barnás elszíneződést fedezhetett fel a gyakorlott rendőrszem.

Az ember enyhén összerезzen, amikor a liftajtó előtt megpillantotta a két fogdmeget. Felemelte a kezét, amelyen Zágráb város címerével díszített, nagy peosétgyűrűt viselt, s végigsimított kerek, majdnem teljesen kopasz fején.

A milícia emberei rámeredtek. Az ember biccentett nekik, s ellépett mellettük az utca irányába.

- Egyedül volt a liftben? — szólt utána az egyik hekus.
- Egyedül — felelte az emberke sipító hangon.
- Melyik emeleten szállt be?
- A negyediken.

— Kérem a személyazonossági igazolványát — szólalt meg a másik, s ugyanakkor felmutatta a magáét.

Az emberke elővette mindenféle papírszeletekkel, nyugtáikkal és elismervényekkel degeszre tömött, kopottas pénztárcáját, hosszan kitorászott benne, majd előnyálazta a kettéhajtott és repedezett személyi lapját, amelynek fényképén tizenöt évvel fiatalabbnak látszott, sőt egypár szál haja is volt. Bartol Mihetonek hívták.

A rendőr visszaadta az igazolványt. Még egy fürkésző pillantást vetettek rá, amit ő úgy értelmezett, hogy ideje lesz odébbállni. Nevetségesen rövid lábain kilódult az utcára, s a Zvijezda felé vette útját. Szökdécselve haladt végig az utcán kezében a bőrrönddel, amely azért nem látszott éppen könnyűnek.

A két deksi benézett a felvonó fülkéjébe. Mondani sem kell: üres volt.

— Semmi! — kiáltotta kitekeredett nyakkal az egyik az első és a második emelet között tartózkodó főnöknek.

— Hogyhogy semmi? — visszhangozta a főnök.

— Nem ő az — harsogta kórusban a lenti kettő.

— Alkkor gyerünk tovább — adta ki a parancsot a főnök az előtte levőknek, majd kettesével szedve a lépcsőket, maga is megindult Mihovil lakása felé.

A szomszédság ekikor már ott leskelődött a kémlelőlyukak mögött, sőt egyesek résnyre ki is nyitották az ajtót, onnan szemlélődtek. Mindenki tudta, hogy körülbelül mi történik. Mivel a gyerekeket nem engedték ki a folyosóra, az udvari ablakokon leskelődtek, mivel ott is akadt látnivaló: az udvarban is lebzseltek néhányan, s nagy buzgalommal figyelték ugyanazokat az ablakokat, ahonnan a buksi gyerekfejek kandikáltak ki, továbbá a pinceablakokat és a kapuhoz vezető átjárót, az udvar szegletében meghúzódó fáskamrákat és egy pár férfillábat, amely egy szétszerelt gépkocsi alól meredezett a jármű alá terített sátorlapon. Ezenkívül zivatar készült, a Felsőváros fölött, alulso szegélyével szinte súrolva a legmagasabb házak tetejét, fenyegetően szürke, sötét esőfelhő lógott.

A földszinten levő két rendőr egy pillanatra összenézett, közben az udvarból bejött még egy, mire az előbbi kettő beszállt a lifutba, az újonnan érkezett pedig ott maradt őrködni az ajtó előtt. Amazok magukra csukták a rácsot, majd az ajtót is, gondosan ügyelve arra, hogy minden fogazat a helyére illeszkedjen. Alkkor egyikük megnyomta a 3-as számmal jelzett, a sok használattól némileg megkopott, fehér gombot. A felvonó meglódult, alig észrevehetően

megrázkódva közben, de ezt már szinte normális jelenségnek lehetett tekinteni, majd lassan siklani kezdett fölfelé.

Időközben azok, akik gyalog mentek fel, már a második és a harmadik emelet közötti fordulóra érkeztek. Egy kicsit fújhattak, nem is annyira a megerőltetéstől, mint inkább az izgalomtól, mivel a dolgok nem mentek éppen terv szerint, úgyhogy megzavarodtak egy kissé. Egy pillanatra megálltak.

— Csöngetünk, vagy egyenesen bemegyünk? — kérdezte az egyik.

— Becsöngetünk — válaszolta a kopasz főnök komoran. — Mért, te hogy képzelted?

— Mit tudom én — vonogatta a vállát az ember.

— Tudom én — zárta le az eszmecserét a főnök.

Ebben a pillanatban ment el mellettük a lift. Egészen lassan és egyenletesen haladt, mintha egyszerre a legtökéletesebben funkcionálna rajta minden. Az üvegfalon keresztül látták kollégáikat. Úgy forgolódtak odabent, mint akik gyanítják, hogy valami ördögös módon azért még elbújhatott valaki a fülkében. A felvonó a harmadik emeletre ért.

De nem állt meg. Még csak meg sem rázkódott, amikor rendeltetési helyére érkezett. Egyszerűen folytatta útját, mintha minden a legnagyobb rendben volna.

A lépcsőházban levők összenéztek, a lift utasai úgyszintén. Persze, ők sokkal kényelmetlenebbül érezték magukat. A gyalogosok folytatták útjukat, a harmadik emeleten megálltak a nagymama lakása előtt, s utána néztek a liftnak, amely most a fenekével mutatkozott előttük. Továbbra is fölfelé tartott. A rendőrök szinte megfeledkeztek róla, minek is jöttek.

— Ez meg mi? — fakadt ki egyikük, elképedéssel és aggodalommal a hangjában.

Az épület négyemeletes volt. A felvonó, megállás nélkül, túlment a negyediken is. Most aztán valóban megvolt minden ok az elképedésre és az aggodalomra is. Feljebb már nincs több állomás, a fülkében mindösze négy fehér és egy piros gomb van.

A lift addig ment, amíg lehetett. Elérkezett a vasgerendákból összerótt mennyezetig, amelyen több lyuk volt, azokon bújt ki a lift kövélzete. Tompán puffanva ebbe a vasplafomba ütközött bele, majd veszedelmesen rázkódni kezdett. Olybá tűnt, mintha tovább akarna menni, mintha valami láthatatlan erő továbbra is fölfelé húzná.

Egy ideig így rázkódott, toporzékolt, mint egy özönvíz előtti szörnyeteg, végül megállt. Ott lógott a mennyezet alatt, mozdulatlanul, egyedül a most már megereszkedett kötélzet himbálózott lassan, de annál veszjóslóbban.

— Nézz utána, mi van! — utasította a kopasz főnök a legfelső emeletre állított emberét, ugyanazt, aki később égre-földre esküdözött, hogy látta, amikor Mihovil beszállt a liftbe.

A főnök becsöngetett. A csengő valahogy üresen és rekedten szólt, már a hangja sem ígért semmi jót. A lakásban senki sem mozdult. Ismét csöngettek.

Amikor a többszöri csöngetésnek sem volt foganatja, a főnök zörgetni kezdett, előbb tisztességtudóan, majd erősebben.

— Nyissák ki! — kiabálta — Rendőrség!

Most már nem törődtek vele, hogy észrevétlenek maradnak-e, erre nem is volt lehetőség. Válasz most sem érkezett. A főnök jelt adott egyik emberének.

Ami már az előszobából szembetűnt, amikor kinyílt az ajtó, az a sarkig kitért konyhaablak volt, mögötte pedig az ólomszürke felhőtömeg, amely olyan közelinek látszott, hogy úgy tetszett, csak az ablakhoz kell lépni és a kezét kinyújtva elérheti az ember. A levegő felítve volt villamossággal, az emberek kapkodva lélegeztek, a hátukon patalkokban csurgott a verejték, s úgy érezték, nem ők, hanem valami rejtélyes erő mozgatja végtagjaikat, irányítja cselekedeteiket.

A kopasz főnök intett a fejével. A másik kettő nekiveselkedett a lakásnak, házkutatás, ő maga pedig a konyhában maradt, ahonnan kilátott az előszobába. Megvizsgálta a kávéfőző ibrikben maradt üledéket, beleszagolt a fűdzsákba, megtapogatta a pávaszárnyas hamutartót, s nagyokat bólogatott. Az ujjai között elmorzolt egy kis hamut, s megint csak bólogatott.

A két nyomozó közül az egyik először az éléskamrába nyitott be, alaposan körülnézett, utána Mihovil szobáját vette sorra. Bekukkantott az ágy alá, a szekrénybe, a kályhasutóba, lelkiismeretesen megnézett mindent, s meggyőződött, hogy nincs ott senki. Ezután a keze ügyébe kerülő holmit forgatta fel. A másik nyomozó előbb a fürdőszoba minden zugát kutatta át, majd átment a nagymama szobájába. Ott meggyűlt a baja. A két régimódi szekrénybe, az ágyneművel felpúpozott, széles dupla ágyba, a zöld cserépkályhába, az öblös komód fiókjaiba sok minden elférhetett. Mindezt azonban gondosan megvizsgálta, majd amikor elkészült vele, ki-

dugta fejét az ablakon, s nézett jobbra, nézett balra, hogy meggyőződjön, miszerint a házban egyrészt nincs párkány, másrészt a legközelebbi ablakig túl nagy a távolság ahhoz, hogy a szőlőkevény átugorhasson. Végezetül visszament a fürdőszobába, s ott folytatta a munkát.

— Az én oldalamon nincs senki — jelentette.

— Az enyémen sem — jelentkezett Mihovil szobájából a másik.

— Ami pedig a festményeket és rajzokat illeti, ugyanazokat találtam, mint amikor legutóbb itt voltunk.

Nos, ez kétségkívül nem jelentéktelen körülmény... A főnök nem állhatta meg mosoly nélkül. Aztán az ajtóhoz lépett, s kikszólt a lépcsőházba:

— Kutassátok át az egész házat!

Ezekre a szavakra, mintegy jeladásra, mintha valaki felemelte volna a kanmesteri pálcát, abból a sötét felhőből, minden mást elnyomó robaj közepette, kitorrt a zivatar. Megeredt az eső, s azon nyomban a jég is, nem is akármilyen, mert dió nagyságú jég szemek kopogtak a tetőkön. Megdőrdült az ég, fülsiketítően nagyon közelről csattant, mintha a felsővárosi Szent Márk templomba csapott volna bele a villám. Ugyanakkor olyan különösen, olyan magas regiszterekben döngött, hogy belerezgett a test, a gyomor, az izmok, az emberek mája, szíve, egész bensője rezonált erre az ítéletidőre.

A főnök az ablaknál állt, s elnézte, ahogy az udvarban dolgozó ember kibújik az autó alól, a fejére borítja a ponyvát és bemenekül a házba. A felsőváros eltűnt az esőfüggönyben, a fehér pontokkal hímzett esőfüggönyben, minthogy változatlanul szakadt a jég is.

A házban ajtók nyíltak és csukódtak, szóváltás, tiltakozás, lőtásfutás hallatszott. Nem volt nehéz elképzelni, mi történik a lakásokban: vadidegen emberek szekrényajtókat nyitogatnak, ágy alá lesnek, kádaik fölé hajolnak, családi titkokra, évtizedes ponnétegekre, rendetlen spájzokra derítve fényt, a gyerekek legnagyobb öröme és a felnőttek kárörvendő ellenszurkolása közepette. A főnök az ablakban állva nézte a zivatart, és egy csepp illúziót sem táplált a házkutatás eredményét illetően. Majdnem besötétedett. Elkör becsukta az ablakot, mert bevert az eső, majd kiment a lépcsőházba.

Szerszámos ládikóval a kezében, egy kék kezeslábasba öltözött ember haladt felfelé. Öreg volt és asztmás, minden bizonynyal a közelben lakott. A lift, mozdulatlanul, továbbra is ott állt a helyén. Egyetlen hang sem hallatszott abból az irányból.

— Ha végezték, gyentek fel — kiáltotta a főnök a lépcsőházból az embereinek.

Majd vizatért a lakásba, s az ablaküvegen keresztül még egy darabig elnézte az esőt. A két rendőrkopó közben tankadatlanul kutakodott Mihovil szobájában meg a fürdőszobában. Tíz perc telt el így, akkor megint kilépett a lépcsőházba, hogy megnézzze, mi van a lifttel. A kék munkaruhás bácsi ott motoszkált körülötte.

— Nos, mester úr? — kiáltotta a főnök.

— Nem lesz meg egyhamar — felelte az öregember. — Ilyet még nem láttam.

Eltelt egy fél óra, szállingózni kezdtek az emberek. Éppen nem vetette fel őket a jókedv, némelyik meg is ázott. A konyhában gyülekeztek. Végül aztán hiánytalanul összejöttek mindannyian, az őrszemeket kivéve, mert azok lent maradtak a bejáratoknál.

— Semmi? — kérdezte a főnök.

— Semmi — rázták a fejüket.

A főnök lassan az ablak felé fordult, amerről továbbra is dörgött és villámlott.

— Az az illető a liftben mégis ő volt — mondta, miközben tekintete végigsiklott az arcokon. — Még önmagát is meghamisította.

De jó is végigmenni a fason júliusi záporban! Az, ahogyan az eső a fák ágait és leveleit paskolja, valósággal emberi hangzavar benyomását kelti, úgy tűnik, minden falomb kocsmá, és minden széles gesztenyefa-levél asztallap, amelyen részeg öklök dobognak. Jó hallani! De még jobb, ha az ember levetheti a cipőjét, mezítláb járhat a víztől fényes aszfalton, amelyben visszatükröződnek a szélben hajladozó fák, és belegázolhat minden tócsába, merthogy az utcai csatornahálózat vasrácsai képtelenek elnyelni a rengeteg vizet.

Megázni és mezítláb járni bizony jó, ám ha az ember korosabb már s nem illik hozzá az ilyesmi, amikor nem marad más hátra, mint hogy lyukacsos nyári cipőjében — bőrtalpú és gumisarkú cipőjében, amilyent a pincérek viselnek — slattyogjon tovább a nedves járda tükrében feje tetejére állított, nevetséges alakjával. Legfeljebb megállapítja, hogy a zakója átázott és egyre jobban nyomja a vállát, a lábujjait mozgatja a nedves harisnyában, és időnként bemenekül valamely kapualjba, hogy onnan nézze, mit csinál az eső és a jégverés, hogy megszámolja a levent gesztenyéket, amint — a jéggel elkeveredve — pattognak végig a járdán. Alkikorák is éppen, mint a jégzemek, csak szőrösök, zöldék és sokikal tovább tartanak.

A zivatar megállította a villamosokat, egy 14-es ott ácsorgott vagy száz méterre északra a zvijezdai megállótól, a dühös utasok pedig, esernyővel a kezükben, esetleg csak újsággal vagy műanyag zacskóval a fejükön, gyalogszerrel folytatták útjukat. A Medves-
 čak mentén siettek lefelé, a város felé, s hamarosan utolérték a bő-
 röndökkel a kezében haladó kopasz bácsikát, aki olyan derűsen
 mosolygott, mintha észre sem venné, hogy megázik. Hamarosan
 messze elmaradt a siető emberek mögött, egymagában ballagott fü-
 työrészve. Aki hallja, bezzeg elcsodálkozott volna: ugyanis egészen
 modern rock-szerzeményt fütyült.

A bácsika valójában nótás kedvében volt, de uralkodott magán.
 Jobb kezével hevesen a tarkójához nyúlt, hogy megmarkolja sűrű
 haját, ám haj ott nem volt egy szál sem. Erre aztán ismét elmo-
 solyodott, és tekintete egy pillanatra az ujjára tévedt, amelyen ha-
 tallmas pecsétgyűrű díszlett Zágráb város címerével. Majd a bal
 nadrágzsebéből gondosan összehajtogatott és kivasalt zsebkendőt
 vett elő, s élvezettel, menthogy sima és enyhén zsíros volt és a zseb-
 kendő könnyen csúszott rajta, megtörölte tar fejét. Csodálkozva ál-
 lapította meg, hogy feje búbjának dörzsölgetése tulajdonképpen kel-
 lemes érzés.

Megállt egy kapualjban, és valamit maga elé suttogott. Fel volt
 villanyozva, tökéletesen tudta, mit hogyan kell tennie. Úgy érezte,
 eljött a pillanat, amikor ezt szavakba kell öntenie. Írni készült.
 Pontosan tudta, hogy annak, amit meg akar írni, milyennek kell
 lennie, milyen lesz a hangneme és a stílusa, milyen sorrendben, el-
 rendezésben fejt ki az anyagot, — egyedül a konklúzió, egy,
 amilyen igaz, éppoly hatásos, amilyen rövid, olyan magvas vég-
 következtetés hiányzott. Elérkezett a pillanat, hogy kiötölje: még-
 pedig mindjárt ott a faszorban, csuromvízesen, a gesztenyefák eső
 verte, jég csipkézte levéllemezeinek susogásában, ott, egyedül a fa-
 sors szegélyező szép lakóházak között, egyedül a nyári záporban,
 amelynek jelképes értelmében egy pillanatig sem kételkedett, sőt,
 tudta, hogy az már nem is a végső leszámolást, hanem a bosszút
 jelenti, menthogy a liftben való szökése is a harc vállalását fejezte
 ki. Tudta, hogy a zápor mit sem árthat neki, noha neki szól.

Ismét megállt egy kapualjban, papírt, ceruzát keresve végigtapo-
 gatta a zsebeit, majd — mint aki láthatatlan ellenféllel vitankozik
 — legyintett.

— S mi lenne — suttogta maga elé —, ha finoman, hagyomá-
 nyos megoldással, ezt írnánk: „Attól a naptól fogva többé semmi

sem volt a régi. Kiderült, hogy a világ megváltoztatható, sőt van is, aki már munkálkodik ezen. Vagy — ha nem ez — legalábbis, hogy a változásra szükség van. Azok, akik így érezték, egy ideig együtt voltak, s ezzel beénték.”

Itt egy pillanatra megállt, pattintott ujjával, határozottan bólintott, behunyta a szemét, és igyekezett eszébe vésni, amit az imént megfogalmazott. Sípolni kezdett a foga között, sercintett, de úgy, hogy csintalanul megozóta az egyik jégrögöt, amely vizes lába elé gurult. Utána megint elrévedt.

— Vagy írjuk inkább így — sustogta —, némileg több jelképes-séggel, ugyebár: „Attól a naptól fogva semmi sem volt biztos. Minden, ami létezett, ugyanakkor valami más: hazugság és hamisítvány is lehetett. A társadalmi renddel kapcsolatban a legkomolyabb kétségek merültek fel. A társadalom, szemtől szembe kerülve azzal a ténnyel, hogy tengennyi hamisítvány környezi, kénytelen volt elgondolkozni azon is, amit megdönthetetlen, örök igazságnak (azaz eredetinek) tartott, s amely olyan gyakran hazugságnak, hamisításnak bizonyult. Mivel hamisítványok segítségével új történelmet, új művészetet, új vallóságot és új világot lehetett teremteni, lassanként mindenki ráébredt arra, hogy ez az egyetlen egészséges megoldás. Mert csinált világ lesz ugyan, de mivel tudja magáról, hogy az, és művi mivoltához következetes marad, azért válik igazgá.”

A bácsika lassan tovakocogott az esőben, amely úgy nekisimult, mintha nem is akarná abbahagyni. Messze, a Sljeme hegy fölött tenyérnyi kétség látszott, nyugat felől felderengett a nap, de továbbra is esett, dörgött. A bácsi felszegte a fejét, és elmosolyodott. Úgy tetszett, az a fekete felhő, amely — akárcsak jómaga — észak—dél irányban halad, őt kíséri, úgannyira, hogy amikor ő megáll, megtorpan a felhő is.

— Most már teljes joggal — bólogatott az öreg. — Ami engem illet, én választottam.

Ekkor megint megállt, megint pattintott az ujjával, megint behúzódott egy kapuba, s az ajka mozogni kezdett. Mormogott, mormolászott, végül széles mosolyra húzódott az arca.

— De még egy lehetőség van — szólt hallkan. — Hogy mindezzel szépen a filozófia vizeire evezzünk. Ezt is meg lehet csinálni, a mi szakállas docensünknek még tetszenék is. Mondjuk, így: „Vég-ső soron már nem is volt fontos, hogy amit tettek, milyen erő nevében tették. Ez csak egy bizonyos határig számíthatott, s csupán

a megnyilvánulási formák, nem a lényeg szempontjából. Mert hiszen azok mégis csak másodlagosak: hogy zavargások és szerencsétlenségek lesznek-e, vagy pedig szervezett és intézményes formát ölt az egész, pusztán műszaki kérdés. Ami egyedül fontos, az a tett. Hogy minék a nevében, a jónak vagy a rossznak a nevében történik-e, tökéletesen irreleváns, mivel a végeredmény mindig ugyanaz. Mert a jóság és a gonoszság egyaránt folyamodik eredetileg és hamisítványokhoz is. A tökéletességre való törekvés pedig — hogy tehát vagy az eredeti vagy a hamisítvány (jelen esetben az utóbbi) kerekedjék fölül — csakis emberi lehet, semmi más. S ennél — kell-e mondani — semmi sem fontosabb.”

A bácsika pattintott ujjával, majd enyhén megborzongott, ment a hátát, vállát hűtötte az átázott ruha. Fázott a lába, s kettőt-hármat tüszentett is. A földről felkapta bőrdöngjét, s gumisarkú cipőbe bújtatott, neveltségesen rövid lábaival szaporán kilépve, ellindult az utca hosszán.

Olyan száz méter lehetett még az utca végéig, amikor egy szép, vörös téglás, emeletes ház előtt megállt. A gesztenyefák lombjai között megbúvó, az ablakok alatt fényes sárga csempével kirakott épület egészen mutatós volt. A bácsi benyitott a kapun, bekukkantott a postaládába, aztán előhalászta kulcsait, és lehívta a liftet. Felment a második emeletre, vigyázva kitarta az ajtót. Nesztelenül surrant az előszobába, nehogy felébresszen valakit.

De semmi baj: lakásadó gazdái a konyhában kávéztak és csevegtek, ide-oda mozgó körvonalaik jól látszottak az ajtó tejjüvegén át. A bácsi a lábtörlőre állva levetette a cipőjét, majd vizes harisnyájában lecuppogott albérlői szobáskájába. Még néhány csepp hullott az ablakpárkányra, ezt még látta, aztán az eső megállt.

Cipőjét, jó albérlői szokás szerint, az ágy alá rúgta, körülpillantott a légényszobai rendetlenségen, aztán tetőtől talpig, gyorsan átöltözött. Otthon is zakót, csak valamivel régiebb, viseltesebb zakót hordott. Az öltönyét, száradás céljából, a szék támlájára terítette, az inget az ágyra vetette, a harisnya pedig a fűtőtestre került.

Kinyitotta a bőrdöngöt, hosszú, keszeg farmernadrágot emelt ki belőle jóízű, fejszováló mosoly kíséretében. Ugyanez a mosoly jutott a sporttrikónak is. Végül az egésztest berakta a szekrénybe.

Ekkor elégedetten megdörzsölte a kezeit, befőzte a kávé, mert a víz már gyöngyözött a gyorsforralón, hörpintett a findzsából, aztán kinyitotta a szekrényt, a farmernadrág zsebéből cigarettát vett elő, és leült az asztalhoz. Újból összedörzsölte a kezét.

Nagy halom fehér pelure-papírt és egy régimódi, hatalmas tolltollat tett maga elé. Cigaretta és a kávé szücsölgetve egy darabig a szemközti falra meredt.

Kezébe vette a tollat, szilárdan rákönyökölt az asztalra, és sebesen írni kezdett. Ezt írta:

Fél hét körül a nagymama kinyitotta az ajtót, majd felvonta a zöld függönyt. Az áprilisi verőfény reszketegen tört meg a hegyoldal bokrain...

BORBÉLY János fordítása